

סימן יג

גירי דיליה

גדר גירי דיליה

דלדעת רש"י גירי דיליה היינו היכא
דחשיב כחצים הבאים מידו ממש. וכן
משמע מרש"י (כס: ד"ה גירי) שכתב 'בגירי
דיליה - היכא דמטי ליה הזיקא מתוך
ידיו של מזיק'. וכ"כ רש"י בב"מ (קז. ד"ה
א"י) דגירי דיליה הוא 'היכא דאדם עצמו
מזיקו וזורק בו חיציו'.

וכתבו האחרונים דמשו"ה רש"י
לשיטתיה סבר דכל המשניות
הראשונות דפירקין לא הוו כרבי יוסי,
משום דודאי כל הנהו אינם חשובים
כחיציו, ורק בההיא דמרחיקין את הסולם
מן השוכך, חשיב לרש"י כחצים הבאים
מידו ממש והוו בכלל גירי דיליה.

אכן התוס' (כס: ד"ה לימא) פליגי ארש"י
וסברי דכל המשניות דלעיל אתו
כרבי יוסי, ומשום דהם פירשו דגדר גירי
דיליה היינו היכא דמההיא שעתא
משתכחא הזיקא, וכל הנהו מתני' הוו
בכלל זה, ולא פליג רבי יוסי אלא בההיא
דאילן דלא חשיב גירי דיליה משום
דבעידנא דנטע ליתנייהו לשרשין.

א. מתני' (כס:) 'מרחיקין את הסולם מן
השוכך ארבע אמות כדי שלא
תקפוז הנמיה'. ומקשינן בגמ' 'לימא
מתניתין דלא כר' יוסי דאי כר"י הא אמר
זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו'.
ומשני 'הא אמר רב אשי מודה רבי יוסי
בגירי דידיה, הכ"נ זמנין דבהדי דמנח
ליה יתבא בחור וקפצה'.

ובקושיית הגמ' פרש"י 'לימא מתני'
דלא כרבי יוסי - דפליג
בסיפא דפירקין בנוטע אילן סמוך לבור
וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו
כרבי יוסי, אלא לימא אף זו דסולם
ושוכך דלא כרבי יוסי'. והתוס' (ד"ה לימא)
והרמב"ן (ד"ה לימא) פירשו דדוקא אמתני'
דמרחיקין את הסולם מקשינן לימא
דלא כרבי יוסי, אבל שאר המשניות
פשיטא דהוו כרבי יוסי וכולהו חשיבי
גירי דיליה.

ב. ובגדר גירי דיליה נחלקו
הראשונים, דרש"י
פירש 'בגירי דיליה - בחצים הבאים לו
מיד גופו של בעל הבית ממש', ומבואר

והרמב"ן (שם ד"ה וזה הטעם) הקשה על דבריהם דטעם זה מהני לכל ההרחקות השנויות במשנתנו, אלא שהרחקת הזרעים במפולת יד קשה לפי הגדרה זו, שהרי השרשין שגדלים אינם מזיקים מיד אלא רק לאחר זמן, והוה ליה דומיא דאילן דמתיר ביה רבי יוסי.

לכך כתב הרמב"ן דגדר גירי דיליה לרבי יוסי הוא כל מקום שהמזיק נמצא במקומו, ולכך גם בזרעים חשיב גירי דיליה דכיון שהן יונקין בטבעם קודם השרשה, נמצא ההיזק מאותו מקום שזרען וגירי דיליה הוא, ולא דמו לבור דלאו משום יניקה הוא אלא שהשרשין קופצין ובאין כאן, ודמי לנמיה שהיא קופצת ממקום למקום.

נמצאו ג' דעות בגדר גירי דיליה. דעת רש"י דגדר גירי דיליה היינו היכא דחשיב כחיצים הבאים מידו ממש. דעת התוס' דגדר גירי דיליה היינו היכא דמההיא שעתא משתכחא היזיקא. דעת הרמב"ן דגדר גירי דיליה הוא כל מקום שהמזיק נמצא במקומו.

ג. והנה אמתני' דמרחיקין את הסולם מן השוכן ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה, פרש"י דצריך להרחיק את הסולם מן השוכן ד' אמות. אכן הטור (פי קנה) כתב 'היה לחבירו שוכן סמוך לכותל וכו' צריך להרחיק מן הכותל אויר ד' אמות'. וכתב הפרישה (שם סקט"ו) דמלשון הטור

מדוקדק שצריך להרחיק את הסולם מהכותל ד"א ולא די בכך שירחיק את הסולם מן השוכן. אבל מלשון רש"י דכ' רק דמרחיקין את הסולם מן השוכן ולא כ' כהטור דצריך להרחיק את הסולם מן הכותל, מבואר דס"ל דאפילו סומך את הסולם לכותל ממש וגם השוכן הוא סמוך לכותל ממש, שרי כל שיש ד' אמות בין הסולם והשוכן.

והקשה הפרישה על דעת רש"י, דהא בגוונא דסומך הסולם לשוכן, יכולה הנמיה לילך מהסולם לכותל ומהכותל לשוכן. וכתב ליישב, דרש"י ס"ל דכל שלא יוכל לקפוץ בקפיצה אחת מהסולם לשוכן, לא חשיב גירי דיליה. אבל הטור סבר דאם תוכל הנמיה לקפוץ מהסולם אל הכותל ומשום אל השוכן, ג"כ הוי בכלל גירי דיליה מכיון שע"י העמדת הסולם גרם שתקפוץ ממנה לשוכן באמצעות הכותל. והובאו דבריו בתוי"ט במתני'.

ונראה לבאר, דרש"י בזה לשיטתיה דס"ל דגדר גירי דיליה היינו חיצים הבאים מיד גופו של האדם ממש, ולהכי סבר רש"י דרק אי יכולה הנמיה להזיק בקפיצה אחת, הוי בכלל גירי דיליה, אבל אי צריך שתקפוץ אל הכותל ומהכותל אל השוכן, כבר א"א להחשיבו כגירי דיליה, וכיון דבגמ' מוקמינן למתני' כרבי יוסי דהוי בכלל גירי דיליה, כתב רש"י דצריך להרחיק רק מן השוכן ד' אמות כדי שלא תוכל לקפוץ ישר

לשובך דהוי בכלל גירי דיליה, אבל מה שתוכל לקפוץ אל הכותל וממנו לשובך ל"ה בכלל גירי דיליה.

משא"כ לפי התוס' דגדר גירי דיליה היינו דהנזק בא מיד, אכן

אין נפק"מ אי הוי בקפיצה אחת או בשני קפיצות, וכל דמההיא שעתא משתכח הזיקא הוי בכלל גירי דיליה, ולהכי כ' הטור דצריך להרחיק את הסולם מן הכותל ד' אמות ולא סגי בהרחקה מן השובך.

גרמא בגירי דיליה

ד. **והנה** אהא דמשני הגמ' דמודה רבי יוסי במתני' דמרחיקין את הסולם מן השובך משום דהוי גירי דיליה כיון דזמנין דבהדי דמנח ליה יתבא בחור וקפצה. ^{והנה} שוב מקשי' בגמ' והא גרמא הוא, ומשני א"ר טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור.

דהוי רק גרמא לא הוי בכלל גירי דיליה. וכן משמע מדברי רבינו יונה (כג. ד"ה והא) שכתב על קושית הגמ' שם במעשה דאומני והא גרמא הוא, 'פי' וכיון דקיי"ל כרבי יוסי, אין להם להרחיק משם, ומבואר דס"ל דקושית הגמ' דהא גרמא הוא קאי רק לרבי יוסי.

ובביאור קושית הגמ' והא גרמא הוא, כתב הר"י מיגאש דהקושיא היא בין לרבי יוסי ובין לרבנן, דכיון דהוי גרמא אין לנו לחייבו. וכן מוכח מדברי התוס' (ד"ה והא) דהקשו תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דוושא. והא התם לא קאמרה הגמ' דמתני' קאי לרבי יוסי, ומוכח דהתוס' סברי דקושית הגמ' הויא גם לרבנן ולכן הו"מ לאקשווי כבר אמתני' דדוושא איך נחייבו והא גרמא הוא.

והנה רבנו גרשום כתב להדיא כדברי רש"י דגירי דיליה היינו היכא דעביד איהו בידים, ואהא כ' דמשו"ה מקשינן ארבי יוסי דהיכא דהוי גרמא לא הוי בכלל גירי דיליה דבעי דעביד איהו בידים. ולפי"ז נראה דאכן לפרש"י שביאר דגירי דיליה היינו דעביד איהו בידים, שפיר שייך לפרש דכל קושית הגמ' קאי רק ארבי יוסי דבעי גירי דיליה ואהא מקשי' דהיכא דהוי גרמא ודאי דלא שייך להחשיבו כחיצים הבאים מגופו של האדם, אבל מעולם לא סברה הגמ' דליכא איסור מזיק בגרמא, וא"כ לרבנן דסברי דלא בעי גירי דיליה לחיוב

אכן רבינו גרשום פי' כאן להדיא דכל קושית הגמ' הויא רק לרבי יוסי דמצריך גירי דיליה, ואהא מקשי' דכיון

הרחקה, לק"מ די"ל דודאי גם בגרמא
הוי מזיק, ולהכי מחייבין בהרחקה.

אבל לשיטת התוס' דפירשו דגירי דיליה
היינו היכא דמשתכחא היזיקא,
א"כ אין שום סתירה למימר דאף גרמא
הוי משתכחא היזיקא ובכלל גירי דיליה
הוא, וא"כ אין סיבה להקשות על רבי
יוסי יותר מלרבנן, וע"כ לשיטתייהו
קושית הגמ' היא דכיון דבס"ד סברינן
דגרמא בנזיקין מותר, א"כ לא חשיב כלל
מזיק, ומשו"ה מקשינן לכו"ע - בין
לרבנן ובין לרבי יוסי - מ"ט צריך
להרחיק כיון דל"ה בכלל מזיק.

אמנם לשיטת רש"י דס"ל דגירי דיליה
פירושו היכא דעביד בידים,
מסתבר דיפרש כרבנן גרשום, דכל
קושית הגמ' דלרבי יוסי גרמא ^{ל"ה}
בכלל גירי דיליה. אבל אינו צריך לחדש
דלס"ד דגרמא בנזיקין מותר, ל"ה בכלל
מזיק כלל.

נמצא א"כ דלדעת רש"י השו"ט בגמ'
הוא רק אי גרמא בנזיקין הוי
מזיק בידים ובכלל גירי דיליה, ולדעת
התוס' ושאר השו"ט בגמ' הוא אי גרמא
בנזיקין הוי בכלל מזיק או לא.

ה. **והנה** רש"י בב"מ (קז ע"א ד"ה איני)
כתב בזה"ל 'מודה רבי יוסי
בגירי דיליה, אף על גב דאמר על הניזק
להרחיק את עצמו, הני מילי היכי דלאו
אדם עצמו מזיקו, כגון אילן ובור,

שבשעת נטיעתו אינו מזיקו, אלא
השרשים גדילין ומתפשטין מאליהן
לאחר זמן, אבל היכא דאדם עצמו מזיקו
וזורק בו חציו, כי הכא ששופך המים על
ראשו, מודה הוא דלא גרמא דניזקין הוא
דתיפטר, אלא מזיק ממש הוא, ואדם
מועד לעולם, ער וישן, שוגג ומזיד. הרי
דכתב רש"י דהיכא דהוי בגדר גרמא,
מודה רבי יוסי דלא חשיב גירי דיליה,
ודוקא בגירי דיליה דל"ה בגדר גרמא
מחייב רבי יוסי.

וצע"ג דזה סותר למבואר בסוגיין
דמקשינן אהא דאמרי' דבגירי
דיליה מודה רבי יוסי, והא גרמא הוא,
ומשני זאת אומרת גרמא בנזיקין אסור,
הרי מבואר דאף אי הוי רק בגדר גרמא,
הוי בכלל גירי דיליה, ודלא כמוש"כ
רש"י התם דטעמא דרבי יוסי מודה בגירי
דיליה משום דלא הוי בכלל גרמא.

והנה היה מקום לתרץ קושיא זו בדוחק
גדול, דאף דמסקנת הגמ' דמתני'
דמרחיקין את הסולם קיימא בין לרבנן
ובין לר"י ומשום דהוי בכלל גירי דיליה,
מ"מ קושית הגמ' והא גרמא הוא קיימא
רק אליבא דרבנן דרק לשיטתייהו
דמחייבים בהרחקה גם היכא דל"ה בכלל
גירי דיליה, יש להקשות מ"ט מחייבין
ליה להרחיק, והא גרמא הוא, ואהא
משני דמתני' יש להוכיח דגרמא
בנזיקין אסור. אבל לדעת רבי יוסי
דמחייבין בהרחקה רק היכא דהוי גירי
דיליה, ולדעת רש"י גדר גירי דיליה הוא

דחשיב דהאדם עצמו מזיק, א"כ ע"כ
דהיכא דחשיב לרבי יוסי גירי דיליה,
ל"ה בכלל גרמא אלא הוי בגדר מזיק
ממש וכמוש"כ רש"י בב"מ.

א"ל דזהו דלא בדברי רבינו גרשום
דפירש גם הוא כרש"י דגדר גירי
דיליה דהאדם מזיק בידיים ולהכי מודה
רבי יוסי, ופירש דאהא מקשי' והא גרמא
הוא ואיך הוי בכלל גירי דיליה].

ו. ונראה ליישב דברי רש"י בב"מ,
דהנה איתא בגמ' (טו.) דבי
בר מריון כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא
רקתא ומזקי אינשי, אתו לקמיה דרבינא,
אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגירי

דיליה הני מילי דקא אזלא מכוחו, הכא
זיקא הוא דקא ממטי ליה א.

והקשו התוס' (סוף ד"ה זיקא) מאי שנא
מנמיה דאפי' לרבי יוסי
מרחיקין דהוי גירי דיליה, אע"ג דהנמיה
הולכת מעצמה מזיקה ודמיא לנעורת
שהרוח מוליכתו. ותי' התוס' דהתם
חשיב גירי דיליה כדאמרי' בגמ' משום
דזימנין דבהדי דנח יתבא בחור וקפצה,
משא"כ הכא דאין ההיזק בא מיד
בשעה שמנער את הפשתן. עוד הקשו
התוס' מההיא דעורבין (ג.) והתם הלא
אין העורבין מזיקים אלא לאחר זמן
ואעפ"כ חייבוהו בהרחקה. ותי' התוס'
בתירוצם הראשון דאה"נ סוגיא דהתם
לא סברה כרבינא.

א. בתוס' (ד"ה זיקא) הקשו דליחייב משום אש מידי דהוי אאבנו סכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו
ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחייב משום אש.

והנה בחידושינו לבבא קמא (סי' ו) הארכנו להוכיח דרש"י ותוס' פליגי בגדר מזיק דאש, דרש"י
ס"ל דחיובא דאש הוא על 'עשיית הנזק' ולשיטתו כל היכא דמחייבין בנזקי אש, בעינן דגם 'עשיית
הנזק' יהיה כלול במעשה ההבערה, והתוס' סברי דחיוב אש הוא על 'יצירת האש' ועי"ז האש הוי
כממונו המזיק. ועי"ש שהבאנו משה"ק התוס' (כ"ק נט: ד"ה ליבתה) גבי דינא דליבתה הרוח כולם
פטורים, והא כיון דמיירי שרוח מצויה ליבתה אמאי פטור ומאי שנא מכל אש דחייב עליה היכא
דהזיקה ברוח מצויה, וביארנו שם דלדעת רש"י יש לחלק בין מחוסר הולכה ע"י הרוח למחוסר
ליבוי, דס"ל לרש"י דכדי לחייב באש לא סגי במה דמייחסים למבעיר את 'יצירת המזיק' אלא בעינן
דייחשב כ'עשיית נזק', ואע"ג דכל אש אינה הולכת אלא ע"י כח אחר דהיינו הרוח, מ"מ כיון
דהו"ל לאסוקי אדעתיה בהדלקת האש שכח אחר של הרוח יוליכנו למקום אחר ויוסיף עוד להזיק,
נמצא דאף הולכת הרוח הוי בכלל מעשיו, משו"ה זה אינו אלא במקום דהאש עצמה נעשית על
ידו לגמרי והרוח רק מוליכה את האש למקום אחר, אבל היכא דבעינן לליבוי הרוח, נמצא דהרוח
נעשית שותף ב'עשיית הנזק' ולא מחייב בהכי.

וא"כ לשיטת רש"י לק"מ קושית התוס' הכא דהא ודאי אע"ג דהרקתא קאזלא ברוח מצויה, מ"מ
ודאי דהרוח נמי משתתפת ב'עשיית ההיזק', ורק לדעת התוס' דסברי דחיובא דאש הוא משום 'עשיית
המזיק' שפיר הקשו מ"ט לא נחייבנו מטעם אש. ואהא תירצו דאינו חייב באש אלא כשהאדם עשה
לבדו את האש, משא"כ הכא דחשבינן דהרוח סייעה ב'עשיית האש'.

ולפי דבריהם י"ל דרבינא פליג נמי ארב
 אשי וסב^ל וזבנמיה לא הוי גירי
 דיליה. ויש לבאר דהיינו משום דרבינא
 סבר דכל דהוי בגדר גרמא ל"ה בכלל
 גירי דיליה, ומשו"ה בין בההיא דרקתא
 ובין בההיא דנמיה לא חשיב לרבי יוסי
 גירי דיליה כיון דהוי גרמא, ולשיטתיה
 דרבינא כל מאי דמודה רבי יוסי בגירי
 דיליה היינו דוקא היכא דהאדם עצמו

מזיקו בידים ובמקום דל"ה גרמא כלל.
 וא"כ י"ל דרש"י בב"מ שכתב דטעמא
 דרבי יוסי מודה בגירי דיליה
 משום דלא הוי בכלל גרמא, כתב דבריו
 בשיטתיה דרבינא דרבי יוסי מודה רק
 היכא דלא הוי גרמא אלא מזיק בידים
 ממש, ופליג אסוגיא דידן דרבי יוסי סבר
 דגם אי גרמא בנזיקין אסור הוי בכלל
 גירי דיליה.